

ABONNEMENT
Pays étrangers
Pour un an: 2 Dolars
Edition spéciale: 3 Dolars.

ADRESSE
"İctihad,, Constantinople
Téléph: St. 865
xxvième ANNÉE
15 Janvier 1931

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca
İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ
No: 313

ABONEMAN:
Seneligi [24Nusha] Türki-
ye için 2 1/2. Âla kâğıd-
lı 5 Liradır

İDAREHANESİ
Çağaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:
1904 — Genève.
Yirmi altıncı sene
15 Kânunısanı 1931

İSTİKBALİN DİN YOKLUĞU [*]

L'IRRELIGION DE L'AVENIR

Dini his evvel emirde bir tâbî'yyet hissidir; fakat bu tâbî'yyet hissi, hakikaten dini doğurmak için tarafımızdan, bir kurtuluş arzusu olan bir 'aksil' 'amel' da'vet etmelidir.

Za'fımız his etmek hayatımızı tehdit eden her nevi' icabatı [« Détermination » ları] duy-mak, soura da'ire'i te'sirimizi genişletmek, ken-di üzerimize ve eşya üzerine kudretimizi artır-mayı arzu etmek, bizi ihata eden her nevi' za-ruriyyat karşısında nisbi bir istiklâl elde etmek.. kâ'inat huzurunda ruhi beşerin seyri işte budur.

Fakat burada bir i'tiraz varid olur : aynı seyr nevi' icabatı beşer tarafından . 'İlmin te'sisi için de takib olunur görünmekdedir . 'İlmi devr [« Période scientifique »] de insan dini devrde olduğu derecede kuvvetli bir ta-bî'yyet his etmez, diğer taraftan bu tabî'iy-et hissi ilimde dinde olduğundan daha az ak-sül'amel ile müterafk değildir.

'Alim ve mü'min hep esaretten . tabîlikden kurtulmaya çalışırlar, fakat muhtelif vasıtalarla çalışırlar. Şu halde burada tamamen zahiri [extérieur] ve menfi bir ta'rif ile iktifa etmek ve Darmesteter le « Din gayri ilmi bütün bilgiyi ve bütün kuvveti ihata eder » demekmi lazımdır. ? [1]

'İlmi olmayan bir bilginin ma'nası yok gibidir, ilmi olmayan iktidara gelince, bunu, ilmin ver-diği iktidardan, müsbet bir tarzda tefrik et-mek gerekdir. Şu halde, eğer ma veka'lar nazarı i'tibara alınsa dinin iktidarı se'niyyen malik bulunulmayan bir iktidardır, halbuki il-min iktidarı malik bulunulan ve isbat edilen bir iktidardır. — Doğrudur, 'ilmi yekin in

[*] Baş tarafı 311 inci sayda.

[1] M. Albert Reville in Prolégomènes adlı eserinin M. Darmesteter tarafından tahlili - Revue philosophique 7ème année, T. 1. P. 76

karşısına çıkarmak için, ta'rife, i'tikad fikri mудаhele etdirilebilir; fakat 'Alimin de fulan veya felan farziyye'i cosmologia'yye için di-ni i'tikadlar olmayan, i'tikadları ve tercihleri vardır. Bu gün ilmi «farziyye»ye mu'arız olmak iddi'asında bulunarak ortaya çıktığı vech ile, dini ve ahlaki «iman», bilâhare tedkik edece-gimiz ve ibtida'i menşei hakkında bize hiç bir şey ifşa etmeyen dini hissiyatın son ve pek mürekkeb bir şeklidir. Bize göre da'ima, icti-ma'i nokta'i nazara âydet etmelidir. Mihaniki «determinisme» dünyada, bir nevi' ahlaki ve ictima'i tekabül e [2], mahal verdiği yer-de, hissiyat ve hatta arzuların mümkün bir te'atisini, insanla, la'aletta'yin cihanı [cosmi-que] kudretler arasında bir nevi' muctemi' ya-samayı kavradığımız yerde dini hissiyat başlar.

İnsan o zaman bir fi'lın, mesela, mukaddes bir ağaca vurulan bir darbenin - mihaniki aksi darbesinin, geriye tepmesinin derecesini tam bir suretde: evvelden ölçebileceğine ka'il ol-maz. - çünkü yalnız fi'lın nazarı i'tibare almaya bedel, ba'dema, ifade ettiği hissiyat ve ni-yetleri ve bunların ilahlarda da'vet edebileceği müsa'id ve ya gayri müsa'id hissiyat ve ni-yetleri nazarı i'tibare alması icab eder. O za-man dini his, ibtida'i insanın kâ'inata vaz-etdiği ve kendi arzusu ile hoş veya nahoş bir suretde müessir olabileceğini farzeddiği iradetlere tabî'yyet hissidir. O zaman dini his, eşya [Choses] nin cihanşümulluğu dolayısıyla içinde bulunduğumuz fiziki tabî'yyet his-sinden ibaret değildir; bu his, bilhassa, ruhi [psychique], ahlaki ve nihayet, ictima'i bir tabî'yyet hissidir. Bu tabî'yyet münase-betinin hakikatı iki ucu, iki müteakıl ve mü-tezanid haddi vardır: Bu tabî'yyet, bu merbu-tiyyet münasebetinin insanı, Tabî'etin kuvvet-lerine raptederse de, Tabî'etin kuvvet [Puis-sance] lerini de insana rabteder.

[2] Réciprocité morale et sociale.

İnsan bu kuvvetler üzerine az çok hâkimdir ma'nen bunları yaralayabilir, nitekim insan da bu kuvvetlere maruz olabilir. [1] Eğer insan ilahların avucund ise bu avucu açılmaya yahud kapanmaya mecbur edebilir. Binaenaleyh uluhiyyetler de insana merbutdurlar ve insanın tesirile muhtarib ve mahzuz olabilirler.

Ancak bilâhara, bu müteakıl merbutiyyet tamamen métaphysique ya'nî ma ba'dettebi'i olur: O zaman bu müteakıl merbutiyyet, bu müteakıl tabiiyyet mutlak [absolu] ve perestiş veya hürmet mefhumuna müncer olur.

Tabiiyyetimiz şu'urundan ve necat ihtiyacı tâlîsinden başka dini hisde, daha az mühlîm olmiyan diğer bir içtima'î ihtiyacın, merbutiyyet şefkat, muhabbet ihtiyacı içtimaisinin ifadesini de buluruz. İrsi içtimaiyyet [sociabilité] grizemizle ve kendi muhayyilemizin sa'ika, [elanı] ile tekemmül eden hissiyyetimiz bu âlemin haricine taşar [2] kendisine merbut olabileceği, itimad, istinad edebileceği bir zat, bir büyük ruh arar. Meserret halinde, birini takdis etmek hissini duyarız, felaket halinde birine tazallum, sıylanmak, hatta tel'in etmek ihtiyacını duyarız. [BITMEDİ] J.M. GUYAU

BERLİNDEKİ GÜZEL SAN'ATLAR AKAEMİSİNİN ÜÇÜNCÜ ŞUBESİ: ŞA'İRLİK ŞUBESİ

Almanyada ediblerden mürekkeb bir akademî tesisi bir çok defa düşünüldü Hatta Almanyanın en büyük alimlerinden ba'zısı bu fikri lâihyalarda, nutuklarda hararetle tavsiye ettiler. Lâkin bu fikrin hayyizi husule gelmesine mühim bir engel vardı ki o da 1918 yılına kadar Almanyanın muhtelif memleketlerinde türlü türlü derecelerde mevcut nîm mutlak ve hükûmdar ve hanedanı menfaatine mahsus idare usulü idi. Bu hanedanların ba'zısı ve bahusus en kuvvetlisi olan Prusya kralları

muharrirlerin keskin kalemlerinden epiyi kuşkulaniyorlardı. Son Alman imparatoru ikinci Wilhelm -bazı istisnalardan sarfı nazar- zamanının alman ebediyatını hoş görmiyordu; en ziyade sevilmiş asrı alman ediblerini kendinden uzak tutarak her tarafından alkışlanan piyeslerinin Prusya krallığı tiyatolarında sahneye konulmasına mâni' olmuştur.

1918 teşrinisani inkilâbı alman edebiyatı için büyük bir hadise oldu. İnkilab ediblere o vakte kadar mahrum kaldıkları resmî takdiri bahş edilmesine ilk kademe oldu. Birçok müşaverelerden sonra 1926 da Berlindeki Güzeli San'atlar Akademisine bir üçüncü şube ilâve olundu ki o da Şairlik Şubesidir (İkinci şube Musiki Şubesidir). Te'sis zamanında dört âza varken 1926 da 26 âzaya malik aldı ve 1928 de âza adedi 31'e iblağ edildi. Bir vefatle şimdi 30 dur.

Şimdiki 30 âza resmen iki kısma ayrılır: ilk kısım Berlinde oturanlar (11 edib); ikinci kısım taşrada oturanlardır (19 edib), Anlaşılan alman edebiyatı devletin paytahtında henüz toplanmadı. Berlinde oturan âza Daenbler, Döblin, Leonhard Frank, Fulda, Ricarda Huch, Georg Kaiser, Bernhard Kellermann, Loecker, Heinrich Mann, von Molo, Stucken, taşrada oturanlar Bahr, Halbe, Gerhart Hauptmann, Hermann Hesse, Kolbenheyer, Thomas Mann, Mombert, Porten, Ludwig Schaefer, Schickele, Schmidtbonn Schnitzler, Wilhelm von Schotz, Kar Schönherr, Stehr, Emil Strauss, Fritz von Unruh, Jakof Wassermann, Franz Werfel dirler. Bunlardan 7 si şimdiki Almanyanın dışarısında doğmuştur: Schickele Alsada Schnitzler Vıyanada, Bahr Avusturyada kâin Linz şehrinde, Schöner: Tiroldeki Axamas yani Aksams adlı yerde, Donbler: Tri yestede, Werfel: Pragda, Kolbenheyer: Budapeştede. âzadan 3 kişi esâlet rütbesini hayiz ailelerdendir; bunlardan biri, von Unruh, pek eski ve maruf bir asılzade ailesine mensubdur. Bir âza, Ricarda Huch, kadındır.

Âza olan ediblerin şöhreti hep bir ayarda degildir. En meşhuru Gerhart Hauptmann'dır. 1862 de doğmuştur. O sırada Fransada, Rusyada icad olunmuş ve bu memleketlerin peşinde takiben 1885 de Almanyada da ciddiyette başlayan naturalist yani tabiiilik mektebi reislerinden olmuştur. o zamandan şimdiye kadar ardi arası kesilmez fevkalâde bir faaliyet ve hallâkiyet ibraz ediyor, En ma'ruf eseri Cul-

[1] Bence hüner Tabi'eti baziçe etmedir .
Baziçesi olub duruyorken Tabi'etin .
1892 AB. Dj.

[2] Sahbayı Khuruşan gibi minayı felekden
Ta kharici khumkhane'i imkânâ dökülsek.
[Yeni şehirli Avni]

Mon amour est trop grand pour n'aimer que les miens
L'univers est à peine assez pour ma tendresse ..
AB. Dj.